

Mitt Lyriska Husapotek – Harry Martinson

En värmekälla i en kall värld

En grå och ruggig vinterdag 1964 hade jag ringt upp och frågat Harry Martinson om jag fick göra ett besök hemma hos honom och hans hustru Ingrid där de bodde utanför Gnesta vid sjön Sillen. Jo, det gick bra.

Han satt och skrev vid sitt stora skrivbord, det låg papper utspridda över hela bordet. Han förklarade själv – utan att jag frågade vad han arbetade med – att han skrev på en sommardikt. Nu på vintern, var det vanligt? Ja, det var vanligt. Han skrev helst om svensk sommar på vintern och vinterdikter på sommaren.

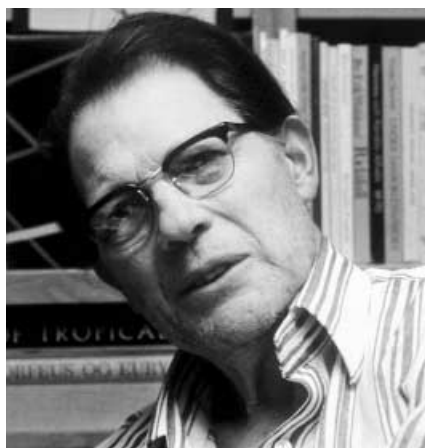
Ville han ha en distans till sitt motiv? Ville han se från ett oväntat håll som ett barn gör? Han hade skrivit många dikter och en del prosa efter den förra diktsamlingen som han kallat Vagnen (1960), en civilisationskritik. Men han ville inte publicera dem i en bok. Det hade tagit honom hårt att »Vagnen« på många håll fick ett dåligt mottagande. Han hade rent av sagt att han inte alls ville publicera dikter mera. Han ville hur som helst söka sig nya motiv. »Ja, det är inte så roligt att i längden sjunga som en gök i samma granskog jämt.«

Men vilken gök! Och vilken härlig granskog! Han hade en gång skrivit: »Våren höres i skog, och alla som heter Otto tror att göken ropar på dem.«

Själv tycker jag att göken i vårt skånska landskap ropar Harry, Harry!

Jag läser ofta Harry Martinson, för hans dikter utstrålar värme i en kall värld. Han är en överlägsen värmekälla. Han ger på samma gång luftvärme och vattenburen värme. En billig investering i jämförelse med de maskiner som finns att köpa och ibland krånglar. Harry Martinson är aldrig krånglig.

Och han har en vidunderlig kapacitet att spänna över många områden: naturdikter och essäer om naturen, havet i »Resor utan mål« och »Kap Farväl!«, barndomsminnen i »Nässlorna blomma« och »Vägen ut«, reportage i »Verklighet till döds«, skådespelet »Tre knivar från Wei«, radiopjäser, tidskritik i »Aniara«, noveller i »Bolle-sagor«, romanen »Vägen till Klockrike« – listan kan göras lång. Bland diktsamlingarna sätter jag främst »Passad«, »Cikada«, »Gräsen i Thule« och »Tu-

Harry Martinson.

vor«. Alla hans dikter finns samlade i en pocketbok och två volymer dikter: »Dikter 1929–1945« och »Dikter 1953–1973«, som Martinsonsällskapet har gett ut. Sällskapet har sedan flera år nya vackra böcker av honom i nytryck som visar att han är en i hög grad levande, läst och diskuterad författare. I prosastycket »Myrstacken« ur »Midsommardalen« skriver han:

»När bönderna förr byggde nya mangårdshus skattades myrstackarna svårt, mest då de övergivna. De östes upp i säckar och togos hem till fyllnad i väggarna. Den torra barrmöljan isole-rade bra och påstods skrämman ohyra. Gårdar med ett tjog gamla myrstackar i väggarna var inget ovanligt förr. Men räkna barren! Varje barr har släpats av en liten varelse, synats, lagts till rät-ta, inpassats. Då svindlar man. Liksom inför himlens stjärnor svindlar man inför skogarnas blinda flit.«

Harry Martinson hade myrans okuvliga flit. Om man vill fånga in hans särart i en tydlig bild kan man teckna den så som han själv nyss antytt: en myra mödosamt och sakta stretande på backen och den klara himlen ovanför med ett snabbt stjärnfall.

Särskilt efter rymdepoet »Aniara« (1956) kom han i fokus och råkade ut för berömda människors dilemma: man visste vem han var men var dåligt påläst om vad han gjort. Och han ställde gärna upp ganska road, som det verkade. Han hade stor talang att muntligt lägga ut sina tankar om civilisationens fördömler, vätebomben som hade detonerat, människoödet och Aniaras

nya världsbild, livets vishetsläror och skilda kulturer som blomrade upp på 1950-, 60- och 70-talet.

Redan på 1930-talet hade han studerat visdomars källor i buddistiska och taoistiska skrifter. Och samtidigt orienterade han sig i vetenskapernas moderna bilder av världen och kosmos och tekniska uppfinningar.

Det har spekulerats om vad som kom honom att börja skriva sitt mest kända verk, »Aniara«. En forskare, Johan Wrede, berättar att när Martinson en klar augustinatt studerade stjärnorna fick han i sin starka kikare in Andromedanebulosan. När han uppfattat den, började han fundera på möjligheten att beskriva ett rymdskepp som färdas med passagerare genom det ofattbart stora lufthavet. Men ännu visste han inte vad det var han ville åstadkomma.

Några månader gick, och rymdskeppet han fantiserade om fick ett starkare grepp om honom. Han kom igång och verkade arbeta i en sorts hypnos. Han var då, sa han själv, »hypnagog«. På kvällen före den dag verket skulle komma ut i bokform fick Martinson ordet i en radiointervju. Avsikten med »Aniara« var att vända intresset till jorden, den stjärna som kanske är så sällsynt att vi inte har råd att förstöra den med allt den bär på. Han tillade att »vi lever kanske i Paradiset men vi förvaltar inte Paradiset. Det är nästan vad jag i huvudsak vill säga«.

Paradiset är jorden som människorna själva har förstört och förlorat: *Jag hade tänkt ett paradys för dem men sen vi lämnat ett som vi förstörde blev tomma rymdens natt vårt enda hem ett ändlöst svalg där ingen gud oss hörde.*

För beställning av böcker och medlemskap: info@jamshog.org

KRÖNIKÖR: Carl Magnus von Seth